

Fragmenten uit de geschiedenis van de R.K.-parochie van de H. Johannes de Doper te Breukelen

M.A. Perdon

Schepersweg 204, 3621 JR Breukelen

De gegevens in het Archief van de parochie van de Heilige Johannes de Doper in Breukelen over de periode vanaf de oprichting in 1795 tot het gereed komen van de huidige parochiekerk geven geen overzichtelijk beeld van een eeuw parochiegeschiedenis, ook al is er veel bekend door publikaties in het verleden.

De fragmenten die ik gekozen heb, zijn de oprichting van de statie (r.k. kerkelijke gemeente) Breukelen, de stichting van een eigen rooms-katholieke begraafplaats en de bouw van de huidige parochiekerk.

Oprichting van de statie Breukelen

Toen een aantal rooms-katholieke inwoners van Breukelen¹ in 1790 van plan was een eigen statie in Breukelen op te richten, was de uitoefening van de rooms-katholieke godsdienst in de Noordelijke Nederlanden verboden. De rooms-katholieken kerkten in particuliere huizen, in gebouwtjes achter de huizen of in schuurkerkjes. De meeste plaatselijke gezagsdragers namen het verbod met een korreltje zout en zeker als er betaald werd, deden ze graag een oogje dicht als er een godsdienstoefening werd gehouden. De bekende staatsman Laurens van der Spiegel zei in die tijd: "Zolang de katholieken zich gedragen als vreedzame en trouwe inwoners, zich aan de wet houden en de openbare godsdienst niet belasteren mogen zij op verdraagzaamheid en bescherming in dit land rekenen".²

De priesters konden hun werk onder de gelovigen doen als zij een bewijs van toelating van de burgemeester of de schout hadden gekregen. Zo'n bewijs van toelating was een zware last voor de staties, temeer omdat deze geen rechtspersoonlijkheid bezaten en derhalve geen eigendommen konden bezitten of verkrijgen. Het bewijs van toelating varieerde in prijs van f 100,- tot f 300,-, welk geld in zijn geheel door de gemeenteleden moest worden opgebracht.

De kerkelijke organisatie in de periode voor het herstel van de kerkelijke hiërarchie in 1853 was geheel verschillend van die van nu.³ Toen de rooms-katholieke godsdienst werd verboden werden de Noordelijke Nederlanden door het Vaticaan als missiegebied beschouwd, dat vanuit Rome werd bestuurd. De Noordelijke Nederlanden heetten daar officieel de Hollandse Zending. De hoogste leiding in het missiegebied berustte bij een apostolisch vicaris, die verantwoording schuldig was aan de bisschop van Keulen of Leuven. De apostolisch vicaris had de wijdingsmacht, maar niet de bestuursmacht van een bisschop. De lagere geestelijken waren missionarissen en werden in de praktijk pastoor genoemd. Zoals nu een aantal parochies zijn verenigd in een dekenaat, was het in die periode de aartspriester die de contacten tussen de staties in een bepaalde regio onderhield.

Door de problemen, die leidden tot het Utrechts schisma, waaruit de oud-katholieke kerk ontstond, was er sinds 1727 geen apostolisch vicaris meer en berustte het gezag bij de pauselijke nuntius in Brussel. Deze had echter zo weinig contact met de aarts-priesters, dat er van leiding geven niets terecht kwam. Daardoor waren deze aarts-priesters heer en meester in hun district, maar hun gezag over de plaatselijke priesters was verre van goed, waardoor elke pastoor maar deed wat hem goeddacht.⁴

Over het geheel maakten de rooms-katholieken in de 18de eeuw een passieve indruk. Des te meer zal het initiatief van de Breukelse katholieken een eigen statie op te richten bij de aartspriester, tevens pastoor van Maarssen, Henricus Berendtzen⁵ indruk hebben gemaakt, al was hij er niet erg mee ingenomen. Hij raadde een eigen statie af omdat hij er sterk aan twijfelde of de Breukelaars de financiële consequenties wel voldoende onderkenden. Zij moesten immers in staat zijn een kerkgebouw te stichten, een pastoor te onderhouden en de armen te verzorgen. Al met al weigerde pastoor Berendtzen toestemming te geven.

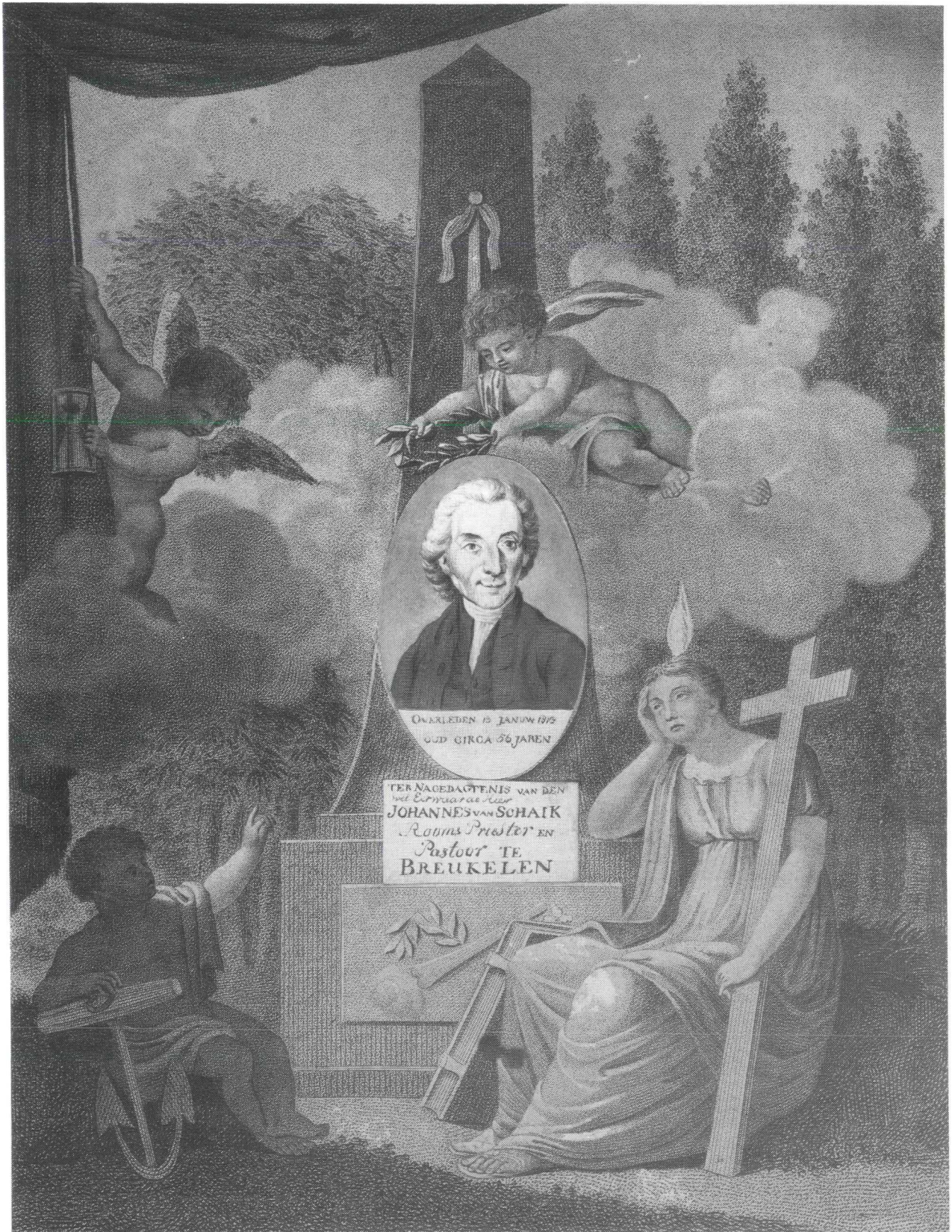
Vijf jaar later richtten de Breukelse katholieken zich tot de provinciale regering, waarbij zij alle vertrouwen hadden in de voorspraak van een van de leden van die regering.⁶ De aartspriester vond dat de Breukelse katholieken zich rijker voordeden dan menige rooms-katholieke gemeente in de omgeving. Zij gingen met geld om alsof het niet op kon en kochten een terrein met een oud gebouw voor drieduizend gulden of iets meer. Het terrein was bedoeld om daar een kerk op te bouwen. Maar al hadden ze het voor niets gekregen, zo zei Berendtzen, dan was het geschikt maken van het terrein toch een te dure aangelegenheid. Pastoor Berendtzen wilde echter niet de schijn op zich laden zijn eigen belang te zoeken en beloofde hen uiteindelijk een pastoor te zenden. Inmiddels was ook de vergunning van de regering der provincie afgekomen.

Als eerste pastoor werd Johannes van Schaik aangesteld, tot dan toe kapelaan in Soest (zie Afbeelding 1). Het was voor hem echter onmogelijk met zijn werk te beginnen, omdat bij zijn komst in Breukelen bleek dat er niets op orde was gebracht. Hij keerde direct weer naar Soest terug. De pastoor vond dat toch ten minste de kerk moest zijn aanbesteed en de armenzaken moesten zijn geregeld. Hij verzocht aartspriester Berendtzen hem niet eerder weer op te roepen dan nadat deze zaken waren geregeld.

Kennelijk werd daar hard aan gewerkt, want op 22 december 1795 was de statie Breukelen een feit en tijdens de Kerstdagen werden de eerste rooms-katholieke godsdienstoefeningen in Breukelen gehouden. Intussen bleef het onzeker wie er tot de statie Breukelen zouden behoren. Dat werd pas op 28 oktober 1796 uitgemaakt door aartspriester Berendtzen.⁷ Van elke naburige parochie, te weten die van Maarssen, Teckop en Slootdijk, nam hij een deel en daaruit vormde hij de statie Breukelen. Er waren vierhonderd communicanten uit de parochie Maarssen bij betrokken en honderd uit Teckop en Slootdijk te zamen, in totaal dus vijfhonderd parochianen.⁸

Joannes Dadelbeek, vanaf 1797 pastoor van de statie Slootdijk, was het, daartoe aangespoord door zijn kerk- en armbestuur, geheel oneens met de wijze waarop de statiegrenzen tot stand waren gekomen. Hij weigerde

Afb. 1. Prent uitgegeven ter nagedachtenis van Johannes van Schaik, Rooms priester en pastoor te Breukelen, overleden 13 januari 1813, oud circa 56 jaren. In het midden zijn portret.

eenvoudig die grenzen te erkennen.⁹ Zelfs ging hij zover pastoor Van Schaik te verwijten een aanzienlijk aantal van de rijken uit de statie Slootdijk bij Breukelen ingelijfd te hebben.¹⁰ Hij beklaagde zich bij aartspriester Van Engelen met als voornaamste reden dat het de statie Slootdijk nu onmogelijk was geworden de eigen armen te verzorgen door gebrek aan middelen en vermindering van inkomsten door vertrek van gemeenteleden naar de statie Breukelen.

De pastoor van Slootdijk werd echter in het ongelijk gesteld en de statiegrenzen bleven nagenoeg zoals die door aartspriester Berendtzen waren vastgesteld, met inbegrip van "de Rooms-Catholijken van Ter Aa met alle die aan deze zijde van de Nieuwersluijs worden gevonden"; hier werd evenwel een uitzondering gemaakt voor de bewoners van twee huizen, het Tolhuis en het Huis ten Honderd, die onder de statie Slootdijk zouden blijven.^{1,10}

Intussen speelde er ook een conflict tussen de staties Maarssen en Breukelen. Maarssen weigerde nog langer de armen van Breukelen te bedelen omdat de Breukelse statie al haar armen naar Maarssen verwees. Er werd in Breukelen zelfs geen collecte voor de eigen armen gehouden. De armmeesters van Maarssen werden, na klachten van de armen uit Breukelen, bij herhaling veroordeeld tot de bedeling van deze armen.

Op 26 november 1797 kwam er een einde aan het conflict. De armmeesters van Maarssen werden veroordeeld om aan de statie Breukelen een boerderij in Portengen-Zuideinde en 32 morgen land over te dragen. De pachtbrengrsten van die bezittingen moest Breukelen gebruiken om zijn armen te verzorgen.

De eerste periode, waarin de statie Breukelen moest gaan groeien, werd dus nogal gekenmerkt door conflicten. Daarna echter vermelden de notulen van de kerkbestuursvergaderingen geen spectaculaire gebeurtenissen meer. Het aantal gemeenteleden groeide van 804 in 1808 tot 900 in 1819.

Het rooms-katholieke kerkhof te Breukelen

Enige tijd daarna kwam er een hoogtepunt, te weten de aanleg van een eigen kerkhof voor de Breukelse rooms-katholieken.

Gerardus van Lith, die van 1829 tot 1839 pastoor was in Breukelen, heeft zich bijzonder ingezet om er voor te zorgen dat de rooms-katholieken over een eigen dodenakker konden beschikken. Het kerkbestuur diende op 1 augustus 1837 bij Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht een verzoek in om een kerkelijke begraafplaats te mogen aanleggen en met de gemeente te gaan onderhandelen om het deel van de burgerlijke begraafplaats, dat gebruikt werd voor de rooms-katholieke overledenen, als officiële begraafplaats voor de r.k.-gemeente te bestemmen.¹¹

Gedeputeerde Staten lieten het kerkbestuur weten tegen de plannen geen bezwaren te hebben en het verzoek aan de burgemeester van Breukelen-Nijenrode te zullen toesturen. De burgemeester deelde Gedeputeerde Staten mee dat hij bereid was te onderhandelen om een gedeelte van de burgerlijke begraafplaats tegen een behoorlijke schadeloosstelling aan de

r.k.-gemeente in eigendom af te staan.

Op 10 november 1837 werd het verzoek behandeld in de gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode. Vóór de aanvang van de beraadslagingen werd het raadslid A. Reuken, die als lid van het r.k.-kerkbestuur belanghebbende was, verzocht niet bij de bespreking aanwezig te zijn, waarmee de heer Reuken instemde.

De burgemeester kreeg daarna van de raad te horen dat die het oneens was met de toezegging van de burgemeester om met het kerkbestuur te gaan onderhandelen. Unaniem was de raad van oordeel dat er geen redenen waren om op het verzoek van het kerkbestuur in te gaan.¹¹

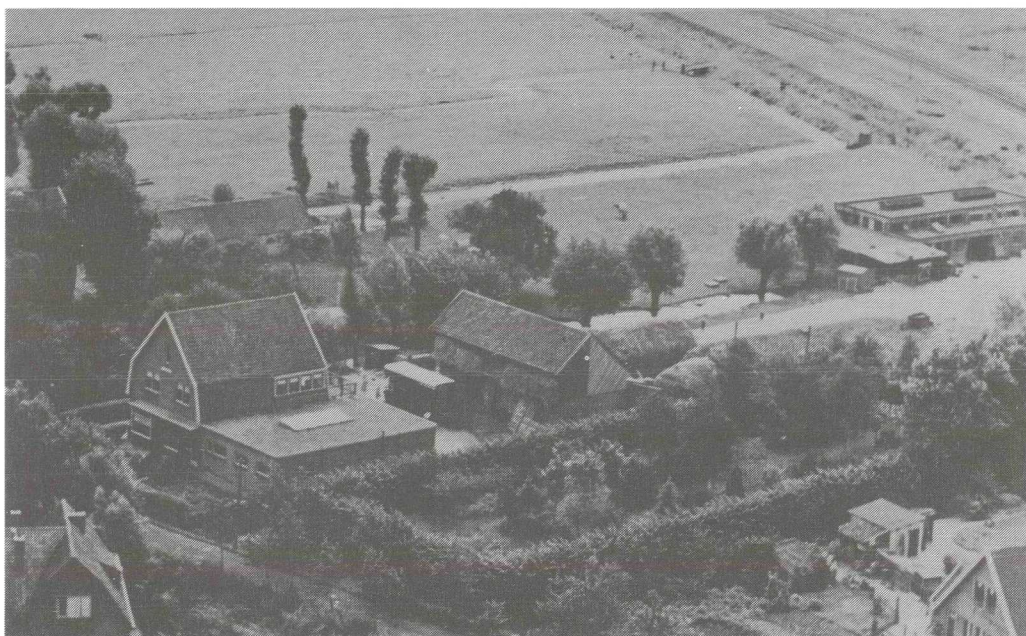
Voor het kerkbestuur was dit een grote teleurstelling, temeer daar er geen redenen werden opgegeven waarom de raad het verzoek afwees. Niettemin bleef het bestuur streven naar de realisering van de eigen begraafplaats. Het diende met beroep op de vrijheid van godsdienst een verzoek in om een stuk grond gelegen aan de Broekdijk en eigendom van de heer A. Reuken als begraafplaats te mogen bestemmen. De gemeenteraad nam dit verzoek voor kennisgeving aan en verwees het kerkbestuur naar het Koninklijk Besluit van 10 maart 1827 waarin was geregeld dat het aan elke gezindheid vrij stond een eigen begraafplaats aan te leggen. Voorwaarden waren wel dat het kerkbestuur zelf de kosten van aanleg en onderhoud moest dragen, de burgerlijke gemeente geen nadeel mocht ondervinden en dat de begraafplaats onder het toezicht van gemeente en politie bleef vallen. Verder moest nog een aantal voorschriften wat betreft aanleg en bebouwing in acht genomen worden.

Uiteindelijk zijn de pogingen van het kerkbestuur geslaagd, zoals te lezen viel in de "Godsdienstvriend", een cultureel tijdschrift voor rooms-katholiek Nederland¹²:

"Breukelen: 26 Junij 1838. De dag van heden verschafte aan de R.C. Gemeente alhier eene onbeschrijflijke en godsdienstige vreugde. Het was de waardige Herder dezer gemeente, G.L. van Lith, door aangewende zorg en onvermoeide pogingen gelukt voor enige maanden de hevige tegenstand tot het aanleggen eener R.C. Begraafplaats te boven te komen. Heden had de R.C. Gemeente het geluk hare begraafplaats door den Hoog Eerw. Heer G.A. Vermeulen, aartspr[ie]ster van Utrecht, geassisteerd door een groot aantal geestelijken, te zien inwijden. Zijne H[oo]g E[er]waarde celebreeerde na de inwijding de H. Dienst der Misse; geassisteerd door de Weleerw. Heeren W.H.A. van Bijleveld, R.C. pastoor te Maarssen, als Index, W. van Oostrum, R.C. Pastoor te Vinkeveen, als diaken, en H.J. van Leek, R.C. pastoor te Mijdrecht, als subdiaken. Na de heilige Dienst hield de Eerw. Heer J. de Vries, Pastoor in het R.C. Weeshuis te Utrecht, eene doelmatige en indrukwekkende redevoering over Job XVII:13, waarin Z.E. de zorg schetste, welke men ten allen tijde voor het begraven der dooden hield; en waaruit Z.E. de zedelessen voor R.C. daarin opgesloten, afleidde. De plechtigheid werd met den Lofzang Te Deum, door een groot aantal geestelijken gezongen, besloten."

Van de oude begraafplaats bestaan, voor zover ik weet, geen foto's uit de periode waarin deze in gebruik was. Wel is er een foto uit de tijd toen op het kerkhof al geen bijzettingen meer plaats vonden (zie Afbeelding 2). Op een van de gebrandschilderde ramen in de huidige r.k.-kerk is een afbeelding te zien van de dodenkapel en de lantaarn, waarin gedurende de maand november een petroleumlamp brandde. Onder die kapel lag een grafkelder voor overleden pastoors.

Afb. 2. De plaats tussen Broekdijk en spoorweg waar de oude r.k.-begraafplaats was gelegen. Deze plaats is op de bovenstaande foto nog zichtbaar als het omheinde gedeelte midden voor. De foto dateert van rond 1950, toen de begraafplaats niet meer als zodanig werd gebruikt.

In de herinnering bestaat de begraafplaats voort als het kerkhof bij het station, omdat na de aanleg van de spoorlijn Amsterdam - Utrecht in 1843 het spoorwegstation Breukelen dicht bij deze begraafplaats was gebouwd.

In 1920 werd de begraafplaats vergroot, de vlakte rond de kapel verhoogd en een trap gemetseld naar de grafkelder. Toen in 1932 de firma Folkerts een exportslachterij stichtte op minder dan 50 meter afstand van de begraafplaats werden contractueel verschillende afspraken gemaakt om te voorkomen dat de slachterij de waterhuishouding rond het kerkhof en een rustig verloop van begrafenissen zou verstoren. In 1937 werd de begraafplaats geheel opnieuw ingedeeld en van een nieuwe beplanting voorzien.¹³

De begraafplaats heeft tot 27 juni 1948 dienst gedaan. Daarna moest hij uiteraard nog enige tijd in stand gehouden worden voordat tot ruiming der aanwezige graven kon worden overgegaan. Kinderen uit het Rooie Dorp speelden er toen soms tussen de grafstenen.¹⁴

Op de reeds genoemde datum van 27 juni 1948 werd de huidige r.k.-begraafplaats aan het Zandpad in gebruik genomen.

Bouw van de huidige parochiekerk

Een belangrijke datum in de geschiedenis van de parochie is die van de officiële oprichting als parochie van de H. Johannes de Doper (toen nog St. Jan Baptist genoemd), die op 11 maart 1855 door mgr. J. Zwijsen werd bekrachtigd.¹⁵

Er ontstond, nadat de officiële kerkstructuur in Nederland was hersteld (zie Afbeelding 3), een hausse in de bouw van nieuwe r.k.-kerken. De rooms-katholieken wilden van hun kerkgebouwen symbolen maken van herwonnen vrijheid en met grote kerken, voorzien van hoge torens, de plaats van het godshuis duidelijk kenbaar maken. Wilhelmus Gerardus van

HERDERLIJKE-BRIEF

VAN

ZIJNE DOORLUCHTIGE HOOGWAARDIGHEID

MGR. JOANNES ZWIJSEN,

AARTSBISSCHOP VAN UTRECHT c.,

APOSTOLISCH ADMINISTRATOR

VAN

HET BISDOM VAN 'SHERTOGENBOSCH,

TER GELEGENHEID

DER

INVOERING OF HERSTELLING

VAN HET

BISSCHOPPELIJK KERKBESTUUR

IN HET

Koninkrijk

DER

NEDERLANDEN.

TILBURG,

TER DRUKKERIJ VAN HET R. K. JONGENS-WEESHUIS.

Afb. 3. Titelblad van het herderlijk schrijven dat van de bisschoppen uitging bij het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853.

Vuuren, die vanaf 1 januari 1866 pastoor in Breukelen was, heeft zich gedurende zijn langdurig pastoraat er voor ingezet ook in Breukelen een kerk te bouwen die het aanzien van de Breukelse r.k.-gemeenschap zou doen stijgen. Daarmede sloot de pastoor zich aan bij de algemene tendens, dat elke parochie die zichzelf respecteerde een waardig godshuis moest hebben.

In 1880 verzocht het kerkbestuur de aartsbisschop mgr. A.J. Schaepman te mogen overgaan tot de bouw van een nieuwe kerk.¹⁶ Er kwam op dat moment een flink stuk grond te koop, dat uitermate geschikt was om daar een nieuwe kerk te bouwen, te weten een zich tussen Straatweg en Vecht uitstrekkend terrein met het herenhuis Vroeglust. Terrein en huis zouden op 12 februari 1880 publiekelijk worden geveild. Na twee dagen kwam de machtiging van het bisdom om het geheel te kunnen kopen reeds af.

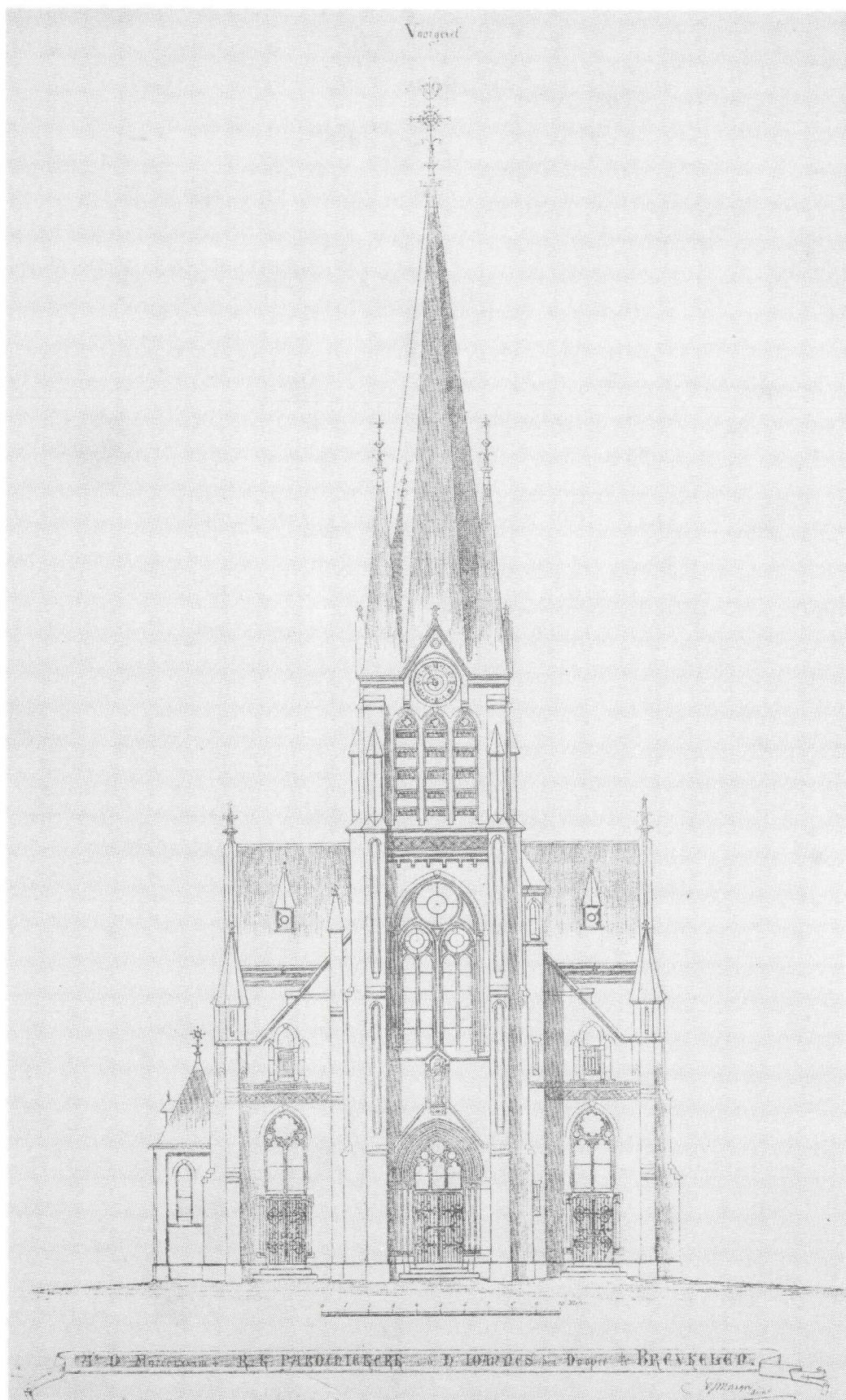
Kennelijk bestond er nog zoveel weerstand tegen de roomsen dat het niet mogelijk was dat het kerkbestuur zelf het terrein aankocht. Op de veiling werd de heer Henricus Degenkamp eigenaar van de grond en het herenhuis. Hij verkocht het daarna door aan het kerkbestuur. De aankoopprijs was f.50.390,-. Pastoor W.G. van Vuuren betaalde uit eigen middelen f.25.000,-, terwijl de rest voor rekening van het kerkbestuur kwam. Toen de aankoop met succes was verlopen werd het zaak om verdere plannen voor de kerkbouw te ontwikkelen.

Ongetwijfeld heeft het kerkbestuur zich vanaf het begin aangesloten bij de trend in de laatste decennia van de 19de eeuw om kerken in neogotische stijl te bouwen. Deze stijl is in Nederland ontwikkeld door Pierre Cuypers, ontwerper en bouwer van vele kerken en belangrijke gebouwen zoals het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam. In zijn glorie tijd was hij omringd door talloze opzichters en tekenaars die door hem waren opgeleid in de voor de neogotiek geldende bouwbegrippen. Sommigen van zijn medewerkers, doorkneed in de geheimen van het vak, vestigden zich na verloop van tijd als zelfstandige architecten. Zo ontstond om Cuypers heen - maar los van hem - een neogotische school. Deze navolgers hebben in Nederland honderden kerken ontworpen, zij het dat zij niet zo konden bouwen als hun leermeester. De ontwerpen van Cuypers waren oorspronkelijk en kunstzinnig, wat van de produkten van hun navolgers niet kan worden gezegd. Er bevinden zich onder die talloze kerken nauwelijks kunstwerken, eerder is er sprake van massaproductie.¹⁷ Tot de besten van deze kerkenbouwers behoorden Alfred Tepe (architect van de r.k.-kerk te Maarssen), Jan Stuyt en E. Margry.¹⁸

Het kerkbestuur van Breukelen ging in zee met de architect E. Margry. Zijn eerste en tweede ontwerp voor een nieuwe Breukelse kerk waren zo groots van opzet dat het bisdom de goedkeuring aan de ontwerpen ont-hield. De derde poging (zie Afbeelding 4) slaagde en op 16 november 1883 keurde het kerkbestuur de plannen goed. De bouwsom werd begroot op f 67 600,-. De heer Margry werd belast met de uitvoering en zijn salaris werd, met inbegrip van de zorg voor een uitstekende opzichter, vastgesteld op 6% van de begrote bouwsom, dus ongeveer f 4000,-. De bouw werd gegund aan aannemer W. van Vloten. Op 3 januari 1884 kon met de bouw van een kerk met toren, sacristie en biechtstoelen enz. worden begonnen.

De officiële eerste steen werd op 14 mei 1884 gelegd door de voorzitter van het kerkbestuur, pastoor W.G. van Vuuren, alsmede de heren Cornelis van Oostwaard, Cornelis Baas en Petrus Versteegh. Mede-kerkbestuurder Wilhelmus van Weerdenburg was kort tevoren overleden; vanwege zijn

Afb. 4. Schets van het definitieve ontwerp voor de voorgevel van de nieuwe Breukelse parochiekerk door architect E. Margry uit 1883.

vele verdiensten voor de kerk, gedurende zijn 13-jarig lidmaatschap van het kerkbestuur, eerde het kerkbestuur hem door zijn zoon Joannes van Weerdenburg bij de eerste-steenlegging te betrekken.¹⁹

Pastoor Van Vuuren werd door de bisschop gemachtigd de aangeschafte nieuwe klok te wijden. Enkele parochianen en werklieden waren bij deze plechtigheid aanwezig.²⁰ Het zal niet-rooms-katholieken in Breukelen wellicht gestoten hebben, dat op 18 december 1884 deze klok gedurende drie kwartier achtereen geluid heeft. Zo werd, zoals pastoor Van Vuuren in gezwollen taal schreef, "langs dien weg den triomf over de ketterij in Breukelen gevierd en in de lucht aan God en zijne Engelen verkondigd".²¹ Deze woorden werpen een sterk licht op hoe de verhoudingen tussen de kerkgenootschappen toen waren. Daarbij mag ook worden aangetekend, dat pastoor Van Vuuren zowel een zeer geleerd theoloog was als "weinig plooibaar van karakter".¹³

De kerk is een vroeg-gotische pseudo-basiliek. Deze driebeukige kruiskerk is opgetrokken in rode baksteen en uitgevoerd in schoon metselwerk. De zijbeuken worden van het middenschip gescheiden door gele bakstenen pilaren, welke zijn voorzien van wit zandstenen kapitelen. De kerk bevatte oorspronkelijk 532 zitplaatsen, die alle tussen de pilaren waren geplaatst, zodat een ieder een onbelemmerd uitzicht op het altaar had.

Typerend voor deze kerk is dat de middelste traveeën²² in de zijbeuken hoger zijn dan de overige en dat deze, evenals de zes traveeën in het middenschip, de dwarsbeuken en één travee op het priesterkoor en zangkoor,²³ zijn voorzien van geschilderde houten tongewelven, terwijl in de rest van de zijbeuken, zijkapellen en het priesterkoor gemetselde kruisewelven zijn aangebracht.

De op linnen gemaakte schilderijen met de kruiswegstaties vormen een mooie versiering onder de zijbeukvensters. Er zijn twee zij-ingangen en een hoofdingang onder de toren.

De karakteristieke, bijna 50 meter hoge, ranke toren, voorzien van vier pinakels, draagt in belangrijke mate bij tot het fraaie silhouet van dit mooie kerkgebouw. De kerk is 54 meter lang, 17 meter breed en 17,50 meter hoog. Ze is gebouwd op 584 palen, in het bestek omschreven als "rechte gave, lijvige en verse dennen heipalen allen lang 6 meter en met een omtrek van 70 cm".²⁴

Op 8 april 1885 werd de kerk plechtig ingewijd door mgr. P. Snickers, aartsbisschop van Utrecht.

Aanvankelijk was de kerk erg sober ingericht. Geen gebrandschilderde ramen, maar in lood gezet groen Frans broeiglas; een eenvoudige vloer van blauwe plavuizen, geen verwarming en een sobere verlichting met olielampen. Veel van het interieur van de oude kerk werd naar de nieuwe overgebracht, waaronder het orgel dat in 1829 aan de kerk geschonken was. Het huidige hoofdaltaar, naar een ontwerp van het atelier Mengelberg uit Utrecht, werd in 1895 geplaatst.

Pastoor P.A.W. Pieck, die van 1918 tot 1935 in Breukelen werkte, heeft veel gedaan voor de verfraaiing van het kerkgebouw. De gebrandschilderde ramen dateren alle uit de jaren twintig van deze eeuw. Behalve de ramen

in het koor zijn alle ramen geschonken door parochianen. Een van de interessantste ramen is die met een afbeelding van de martelaren van Gorkum, Nicolaas Pieck en gezellen. Dit raam werd geschonken door pastoor Pieck. Het is mij niet bekend of deze Nicolaas Pieck tot de familie van de pastoor behoorde.

Op zondag 19 maart 1950 werd een nieuw orgel ingewijd. Het orgel uit 1829 ging naar de parochie in Den Hoef.¹³

Het interieur van de kerk heeft in de loop van de jaren de nodige veranderingen ondergaan, vooral na het Tweede Vaticaans Concilie. Gelukkig is er ook veel bewaard gebleven. De rooms-katholieke kerk van Breukelen mag dan geen bouwwerk van grote kunsthistorische waarde zijn, het is wel een bouwwerk waarin velen een rustpunt vonden in hun dagelijkse beslommeringen. En aan die functie voldoet het kerkgebouw nu nog. Daarom is het zeker de moeite waard deze kerk in ere te houden en voor de toekomst te bewaren.

Noten

- 1 L.J. van der Heyden, 1937. Geschiedenis van de Parochie van den H. Johannes den Dooper te Breukelen. [geen naam van uitgever vermeld], Utrecht, 13 blz. Overdruk van het artikel van dezelfde auteur, onder de titel: Parochie van de H. Johannes den Dooper te Breukelen. Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake", 1937, blz. 39 - 49.
- 2 W. van de Pas, 1952. Tussen Vecht en Oude Rijn. Beschrijvende geschiedenis van Noord-West Utrecht naar aanleiding van het eeuwfeest der R.K. parochie Kockengen. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 254 blz., in het bijzonder hoofdstuk IV.
- 3 L.J. Rogier, 1964. Geschiedenis van het Katholicisme in Noord Nederland in de 16e en 17e eeuw. Verschenen in de reeks: Elsevier pockets voor geschiedenis en politiek. Elsevier, Amsterdam, 5 delen, 1146 blz.
- 4 C.A.H.M. van Schaik e.a., 1985. Katholiek Nederland en de Paus. Catalogus Rijksmuseum Het Catharijneconvent, Utrecht, 112 blz., in het bijzonder blz. 6.
- 5 Berendtzen was pastoor te Maarssen van 1768 tot 1797 (J. van Veldhuizen, 1985. Een Eeuw Heilig Hart Parochie Maarssen, 1885 - 1985. Eigen uitgave van de schrijver, 96 blz.). De naam van deze aartspriester werd ook wel gespeld als Berendsen of Berentsen, men was in die tijd nog weinig consequent in de schrijfwijze. Zijn besluit van 28 oktober 1796 (zie noot 7) was echter getekend "H. Berendtzen" en die spelling heb ik daarom als de juiste aangehouden.
- 6 Brief d.d. 7 oktober 1795 van de R.C. Gemeente Breukelen aan de Representanten 's Lands van Utrecht. Archief van de parochie Breukelen (dit parochie-archief werd in 1986 in bewaring gegeven bij het Rijksarchief te Utrecht; de inventarisatie is nog niet gereed, zodat geen inventarisnummers kunnen worden vermeld).
- 7 Besluit d.d. 28 oktober 1796 van Aartspriester H. Berendtzen betreffende de scheiding tussen de nieuw opgerichte R.C. Gemeente te Breukelen en de andere omliggende parochien en bepaling derzelve nieuwe parochie. Archief van de parochie Breukelen (Rijksarchief te Utrecht).
- 8 Bij de telling van het aantal rooms-katholieke parochianen worden alleen die kinderen meegeteld die de Eerste Heilige Communie hebben ontvangen. Vandaar dat ook steeds werd gesproken van de aantallen communicanten.
- 9 L.J. van der Heyden, 1913. Grensgeschied tusschen Breukelen en Slootdijk in het jaar 1797. Archief van de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, deel 39, blz. 183 - 198 (Gemeentelijke Archiefdienst, Utrecht).
- 10 W.F. Grevenstuk, 1947. Het dorp Ter AA en omgeving in vroeger eeuwen. Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake", 1947, blz. 76 - 86.
- 11 Archief Gemeente Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 1¹, Raadsnotulen Breukelen-Nijenrode van 8 Februari 1832 tot 8 Juni 1839 (Gemeentehuis te Breukelen). Daarin: Notulen van de vergadering van de gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode d.d. 10 november 1837.

- 12 Deel 41 (1838), blz. 95. "De Godsdienstvriend" werd in 1819 opgericht door J.G. le Sage ten Broek en hield in 1869 op te verschijnen.
- 13 Anoniem, 1985. Hoe het groeide . . . 100 jaar parochiekerk Breukelen. Eigen uitgave van het parochiebestuur, Breukelen, ongepagineerd.
- 14 J. Rutgers, 1987. Historie? Dat is gisteren. 3. Vergeten plekken. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 2, nr. 2, blz. 76 - 78. (De daar afgedrukte naam "Volkers" dient als "Folkerts" te worden gelezen.)
- 15 Oprichtingsakte no. 333 d.d. 11 maart 1855 van de parochie Breukelen door mgr. J. Zwijsen, aartsbisschop van Utrecht (Bisschoppelijk Archief).
- 16 Brief van 5 februari 1880 van het R.K. Kerkbestuur van Breukelen aan de Aartsbisschop van Utrecht mgr. A. Schaepman. Archief van de parochie Breukelen (Rijksarchief te Utrecht).
- 17 B. Reith, 1953. Honderd Jaar Kerkbouw in Nederland. De Spaarnestad, Haarlem, 64 blz., in het bijzonder blz. 36.
- 18 De in Anoniem, 1985 gebruikte spelling "Margraij" is onjuist.
- 19 Tekst aangebracht in het voorportaal van de kerk bij de officiële eerste steenlegging. De tekst op de ingemetselde muurplaat (en een vertaling daarvan) luiden:

Anno Domini 1884
 Mensis Maii die XIV^A primarium
 peramoeni hujus
 Templi lapidem posuerunt quorum
 sequuntur nomina
 Fabricae membra:
 Wilhelmus G. van Vuuren. Praeses.
 Cornelis van Oostwaard. secretarius.
 Joannes van Weerdenburg, filius
 XIII. annorum Wilhelmi van Weerdenburg,
 Fabricae membri
 de Parochia in Breukelen
 summopore meriti recens defuncti.
 Cornelis Baas.
 Petrus Versteegh.
 Benedicamus Patrem et
 Filium cum Sancto Spiritu.
 Laudemus et superexaltemus
 Eum in saecula.

In het jaar des Heren 1884
 op de 14e mei hebben de eerste
 steen van deze
 luisterrijke tempel gelegd,
 zij, wier namen hier volgen,
 leden van het kerkbestuur:
 Wilhelmus G. van Vuuren, voorzitter,
 Cornelis van Oostwaard, secretaris,
 Joannes van Weerdenburg, zoon
 van Wilhelmus van Weerdenburg, die 13 jaar
 lid van het kerkbestuur is geweest
 van de parochie Breukelen
 en die onlangs met veel verdiensten
 overleden is.
 Cornelis Baas.
 Petrus Versteegh.
 Laten wij de Vader en
 de Zoon en de Heilige Geest prijzen.
 Laten wij God loven en Hem boven alles
 verheffen
 in eeuwigheid.

- 20 Notulen van de vergadering van het R.K. Kerkbestuur op 12 december 1884 (Notulenboek in het Rijksarchief te Utrecht).
- 21 Aantekening door de pastoor van Breukelen op 18 december 1884 gemaakt in het hiervoor geciteerde Notulenboek.
- 22 Een travee is een gewelfvak tussen twee gordelbogen.
- 23 "Priesterkoor" is de uit de Middeleeuwen stammende naam voor de altaarruimte. Het priesterkoor ligt enkele treden hoger dan de rest van het kerkgebouw. Het als "zangkoor" aangeduide deel van de kerkruijnte is een afzonderlijke zangersgalerij, die in onze streken veelal aan de westzijde in het schip lag. Tegenwoordig zijn echter tijdens de eredienst de koorzangers meestal achter of naast het altaar opgesteld.
- 24 Letterlijk citaat uit het bestek.